

SCRISOAREA LUI ARISTE, XII, SC 89, p. 230-236.

Demetrius i-a condus pe cei 72 de înțelepți din Ierusalim pe insulă, i-a trecut podul, i-a întrunit într-un local pregătit în acest scop în apropierea plajei, unde puteai petrece un sejur foarte agreabil înconjurat de tăcere, și i-a invitat să se pună pe treabă la traducerea textelor sfinte iudaice în grecește. Tot ceea de ce ei aveau nevoie le era asigurat. Au început lucrul și s-au pus de acord între ei asupra fiecărui punct confruntându-se. Demetrius făcea o copie oficială a textului ce rezulta din munca lor. Lucrul dura de dimineată până la ora a noua, după care erau liberi să se îngrijească și de trupul lor, lipsit de cele necesare în timpul lucrului. Între altele, în fiecare zi, bucatele pregătite pentru rege erau pregătite de asemenea de Doroteus și pentru ei, poruncă venită de la rege. La prima oră se prezentau înaintea regelui în fiecare zi, iar după ce-l salutau se retrăgeau în rezidența lor privată. După ce-și spălau mâinile în mare, conform uzanței evreilor, și după ce înălțau rugăciunile lor lui Dumnezeu, începeau lucrul lecturii și traducerii fiecărui text. Am întrebat și eu: „De ce se spală pe mâini de fiecare dată înaintea rugăciunii?“ Mi s-a spus că este o mărturie pentru ei că nu au săvârșit nicio faptă rea, deoarece faptele rele sunt făcute cu mâinile; astfel ei investeau mult zel și credință pentru realizarea unei lucrări drepte, conforme adevărului. În fiecare zi, după cum am spus deja, se întruneau în cartierul destinat, unde se bucurau de liniște și de lumină pentru înfăptuirea lucrării cerute. S-a întâmplat ca lucrul traducerii să fie săvârșit în 72 de zile, ca și cum o asemenea lucrare se datora unui destin premeditat. Când lucrul a fost gata, Demetrius a întrunit comunitatea evreilor la locul unde s-a realizat lucrarea traducerii și a dat citire întregii adunări, în prezența traducătorilor, care au fost primiți cu mare fast de mulțime datorită contribuției lor în vederea unui bine atât de considerabil. Au făcut un elogiu și lui Demetrius și i-au cerut să comunice căpeteniilor lor o copie a întregii Legi. După citirea rulourilor, în picioare, preoții, Bătrânii grupului care au realizat traducerea și delegația evreilor din oraș, precum și căpeteniile poporului, au făcut această declarație: „Acum, când traducerea a fost făcută corect, cu credință și cu o precizie riguroasă, este bine ca această lucrare să rămână așa cum este ea, fără nici cea mai mică revizuire“. Aceste cuvinte au fost însoțite de o aclamție generală; atunci au stabilit să pronunțe o afurisenie, conform obiceiului lor, împotriva tuturor acelorora care ar modifica litera textului, fie lungindu-l, chiar și cât de puțin, fie scurtându-l; a fost o măsură excelentă pentru a-l păstra imuabil pentru totdeauna. Când s-a dat raportul regelui despre toate acestea, el s-a bucurat nespus. Scopul pe care și-l propusese, în opinia sa a fost realizat dincolo de așteptări. I s-a făcut citirea textului în întregime și el a manifestat o bucurie nestăpânită față de geniul legislatorului. Atunci l-a întrebat pe Demetrius: „Cum s-a întâmplat că o asemenea capodoperă nu a fost realizată niciodată și nu a fost menționată de niciun istoric sau poet până acum?“ Acesta a răspuns: „Datorită caracterului sacru al acestei Legi și deoarece ea vine de la un Dumnezeu. În plus, unii care s-au riscat, pedepsiți de acest Dumnezeu, au oprit munca lor îndrăzneată“. Într-adevăr, Demetrius spunea că într-o zi Theopompe (discipol al lui Isocratus, a trăit între anii 378-300 î.C., ajuns în Egipt în

jurul anului 305) i-a povestit că dorind să insereze, în mod destul de imprudent, în lucrările sale diferite texte traduse din Lege, a fost cuprins de o perturbare mentală mai bine de 30 de zile. Însă într-un moment de liniște a înălțat către Dumnezeu rugăciuni insistente pentru a i se revela cauza bolii lui nefericite. Într-un vis i s-a revelat că boala i se datorează faptului că a îndrăznit să distribuie lucruri divine profanilor, după care a încetat și astfel s-a videcat. „De asemenea, imi povestea el, poetul tragic Theodectus pe când încerca să introducă într-o piesă de-a sa unele texte extrase din Biblie, ochii săi s-au îmbolnăvit de cataractă. Dându-și seama care era cauza nefericirii lui, s-a rugat lui Dumnezeu, și, după mai multe zile, a fost într-adevăr vindecat“. Atunci, regele, după cum am spus, fiind la curent cu toate acestea, datorită explicațiilor lui Demetrius, s-a înclinat înaintea cărților, apoi a poruncit să fie păstrate cu mare grijă și conservate cu deosebit respect. De asemenea, el a recomandat traducătorilor să vină deseori să-l vadă după ce se vor reîntoarce în Iudeea. Fără îndoială meritau să se întoarcă în patria lor, spunea el, după un asemenea lucru. Însă când vor reveni vor fi tratați, după cum o merită, ca niște prieteni și vor primi din partea lui mână liberă în toate. A poruncit să se pregătească plecarea lor, pentru fiecare făcând un gest nobil: a oferit fiecăruia trei rânduri de îmbrăcăminte de cea mai bună calitate, doi talanți de aur, o cupă de valoarea unui talant și o garnitură completă pentru trei canapele. De asemenea, i-a trimis și lui Eleazar, cu aceeași caravană, 10 paturi cu picioare de argint și accesoriile, un mobilier de 30 de talanți, 10 veșminte, o haină de purpură, o coroană splendidă, 100 de bucăți de pânză fină de in, cupe, platouri și două bucăți mari de aur ca ofrandă de mulțumire. În plus, i-a recomandat în scris că, în cazul în care unul dintre ei ar dori să revină la el, să nu-l împiedice, fiindcă îi place compania persoanelor cultivate: pe asemenea oameni el căuta să-i umple de cadouri scumpe.

IUSTIN FILOSOFUL, 100-166, *Apologia* I, 31.

Deoarece Ptolemeu, regele egiptenilor, fondând biblioteca din Alexandria, dorea să acumuleze toate lucrările din lume, s-a informat și asupra profetărilor iudaice și a trimis o ambasadă la regele lor, Irod în acea vreme, pentru a-i cere să-i trimită cărțile ce conțin profetiile iudaice. Regele a răspuns favorabil acestei cereri și a trimis cărțile în limba ebraică, după cum am spus. Însă, fiindcă textul era de neînțeles pentru egipteni, Ptolemeu, printr-o nouă ambasadă, i-a cerut să-i trimită oameni învățați care să le traducă și în grecește. Ceea ce s-a și făcut.

IRINEU DE LYON, 120-203, în **Eusebiu de Cezareea**, *Istoria bisericăscă* III, 21, 2. Irineu se face ecoul unei tradiții care vedea în acordul traducătorilor o adevărată minune, acest acord fiind dovada intervenției divine, inspirației Duhului Sfânt.

Înaintea victoriei romane, pe când macedonienii erau încă stăpâni peste Asia, Ptolemeu, fiul lui Lagos, ținând cu orice preț să-și îmbogățească biblioteca fondată de el la Alexandria cu lucrări de mare valoare din lumea întregă, a cerut iudeilor de la Ierusalim

să-i trimită Scripturile traduse în grecește. Aceștia, pe atunci, aflați sub dominația macedonienilor, i-au trimis lui Ptolemeu pe cei LXX de înțelepți ai lor, experți în Scripturi și în cele două limbi, pentru a duce la îndeplinire această lucrare. Pentru a-i pune la încercare pe fiecare în parte și pentru a evita ca ei să cadă la mica înțelegere în scopul disimulării anumitor texte din Scriptură oferind o traducere greșită, i-a separat unii de alții și le-a cerut tuturor să traducă aceeași carte. Iar când au fost întrunite și reunite toate cărțile pentru Ptolemeu, au comparat fiecare versiune a celor LXX de lucrători iar Dumnezeu a fost slăvit căci s-a văzut bine că Scripturile erau cu adevărat divine deoarece toți terminau aceleși texte cu aceleași expresii și cu aceleași cuvinte, de la un capăt la altul, astfel încât chiar și păgânii prezenți au recunoscut că Scripturile au fost traduse sub inspirație divină.

Un document din sec. II sau III, *Exhortatio ad Graecos*, precizează că traducătorii au fost separați și au îndeplinit lucrarea în căsuțe separate.

Ptolemeu, regele Egiptului, după ce a fondat o bibliotecă la Alexandria și a înzestrat-o cu tot felul de cărți de pretutindeni, a aflat că la evrei se găseau scrieri foarte vechi din literatura lor. Deoarece dorea să cunoască aceste cărți, a adus din Ierusalim LXX de înțelepți experți în grecește și ebraică și le-a cerut să traducă aceste scrieri în grecește. Pentru a putea realiza lucrarea cât mai repede și în condiții cât mai bune, le-a pregătit niște căsuțe liniștite, departe de zgomotul lumii, în afara orașului, la circa șapte stadii de oraș, în cartierul unde a fost construit Pharul. Închiși în căsuțele lor, fiecare era obligat să traducă cartea de la un capăt la celălalt. Regele a dat poruncă funcționarilor să le ofere toate serviciile și confortul necesar lucrului lor și să-i împiedice să se consulte între ei, pentru ca acordul lor să fie un mijloc de verificare a exactității traducerii. Când a aflat că cei LXX de oameni nu aveau niciun dezacord nici în gândire, nici în expresii, nici în cuvinte, ci dimpotrivă traducerile lor erau identice pentru aceleași texte, uluit și fiind convins că traducerea a fost făcută printr-o minune a puterii divine, a recunoscut în ei oameni vrednici de toată stima, fiindcă erau atât de iubiți de Dumnezeu, și i-a trimis în țara lor înzestrați cu daruri dintre cele mai scumpe.

CLEMENT DE ALEXANDRIA, 150-216, *Stromate* I, 148, precizează că cei LXX de oameni au tradus Legea și Profetii. Și el crede că traducătorii au fost separați în căsuțe, fapt ce dovedește că lucrarea lor poate fi considerată ca fiind revelația divină în grecește.

Scripturile, Legea și Profetii, au fost traduse, după cum se spune, din ebraică în grecește sub domnia regelui Ptolemeu, fiul lui Lagos, sau după unii, sub Ptolemeu supranumit Philadelphus. Demetrius de Phalere a depus mult zel în realizarea acestei lucrări și a ținut să asigure exactitatea traducerii. Deoarece macedonienii erau încă stăpâni în Asia, regele lor, dorind cu orice preț să îmbogățească cu tot felul de cărți biblioteca pe care a fondat-o la Alexandria, a cerut și evreilor din Ierusalim să traducă și ei cărțile lor profetice în

grecește. Aceștia, i-au trimis LXX de învățați aleși dintre cei mai înțelepți, oameni experți în Scriptură și cunoscători de limbă greacă, iar cu ei au trimis și cărțile sfinte. Fiecare dintre ei a tradus la rândul lui fiecare carte profetică, iar când au fost comparate toate traducerile s-a constatat un acord perfect, nu doar în expresiile utilizate, dar și în gândire: era un plan divin destinat urechilor grecilor. Nimic nu este surprinzător atunci când inspirația lui Dumnezeu, care a inspirat deja profețiile, să împlinească traducerea lor tot ca un fel de profeție în grecește.

TERTULIAN DIN CARTAGINA, 155-245, *Apologie*, 18, cunoaște mărturia lui Ariste

Cel mai înțelept dintre Ptolemei, așa-numitul Philadelphus, fiind și cel mai curios om, referitor la tot felul de literatură, a stârnit dorința de a se întrece cu oricine, cred eu, datorită gustului lui Pistratus pentru biblioteci. Între alte documente din antichitate, de o valoare inestimabilă, și care conțineau un nivel ridicat de originalitate se aflau și Scrierile iudaice. La sugestia lui Demetrius de Phalere, cel mai renumit gramatician al timpului, Ptolemeu a întreprins traducerea textelor sfinte iudaice în grecește, traducere încredințată îngrijirii aceluiași Demetrius. Din poporul evreu s-au ridicat patriarhii care au predicat în numele lui Dumnezeu ca unui popor ales. Ori aceste profeții erau scrise în limba ebraică. Însă la cererea lui Ptolemeu, de la Ierusalim au fost trimiși la Alexandria 72 de bărbați traducători, pe care filosoful Menedemus, un apărător zelos al Providenței, i-a suspectat că s-ar fi înțeles între ei. Ariste însă ne garantează că textele sfinte au fost traduse în grecește, traducătorii concertându-se între ei pentru lăsa posterității o traducere cât mai explicită și clară. Și astăzi putem vedea în biblioteca lui Ptolemeu de la Alexandria traducerea scrierilor evreilor.

ILARIE DE POITIERS, 315-367, *Tratat în Ps.* II, 3, consideră că anterioritatea acestei traduceri venirii lui Christos, îi conferă o valoare inestimabilă.

Mai întâi, faptul că au tradus înaintea venirii în trup a Domnului nu mai este un secret pentru nimeni, data traducerii fiind cu mult înaintea venirii lui Christos. Apoi, acești traducători, învățați și doctori ai Sinagogii, în plus de cunoașterea Legii, perfecționați, datorită lui Moise, de o învățătură mai secretă, nu pot fi suspectați de niciun judecător care ar putea contesta traducerea lor, fiindcă erau experți în știință și mari învățați.

CHIRIL DE IERUSALIM, 313-386, *Cateheze mistagogice* IV, 34.

Când traducătorii de la Ierusalim au ajuns la Alexandria, Ptolemeu, dorind să se asigure de caracterul divin al cărților Sfintei Scripturi și deoarece se temea că trimișii se vor consulta între ei, a prevăzut pentru fiecare interpret, pe insula Pharos, lângă Alexandria, căsuțe private și le-a prescris să facă traducerea tuturor cărților, fiecare în parte. Lucrarea a fost gata în 72 de zile. Apoi, toate traducerile făcute separat de fiecare în căsuța lui și

fără a exista nicio consultație între savanți, le-a întrunit și au constatat că toate erau în acord nu doar în gândire, ci chiar și în idei și expresii. Lucrul acesta atestă că nu este vorba despre rodul ingeniozității sau al creației unei înțelepciuni umane; traducerea Scripturilor divine dictate de Duhul Sfânt îl avea ca inspirator tot pe Duhul Sfânt.

AMBROZIU DE MILAN, 330-397, *Exaameron* III, 5, 20, este mult mai rezervat și mai critic referitor la textul tradus de LXX.

Putem constata cu ușurință că cei LXX de traducători ai textelor Scripturii în grecește au făcut numeroase adăugiri la textul ebraic și foarte multe completări pe alocuri.

EPIFAN DE SALAMINA (310-403), *De Mensuris et Ponderibus* III, PG 43, col 242.

Un număr de 72 de oameni, în partea de sus a Insulei Pharos, în fața Alexandriei, în 36 de căsuțe, închiși de la răsăritul soarelui până la apus, când venea seara, erau transportați în 36 de bărci la palatul lui Ptolemeu Philadelphus. Luau cina cu el și mergeau la culcare doi câte doi în 36 de camere. Toate acestea erau pentru a evita să se sfătuiască între ei și astfel, de la începutul și până la sfârșitul lucrului să traducă fără nicio intervenție străină. Ptolemeu despre care este vorba, construisese cele 36 de căsuțe pe partea cealaltă a apei, pe o insulă, și-i închisese pe traducători doi câte doi, după cum am spus, iar cu ei închisese de asemenea și doi sclavi pentru a le pregăti mesele și a fi în slujba lor, precum și niște stenografi. În aceste căsuțe, în loc să spargă ferestre în pereți, a deschis pe acoperiș ceea ce se numește lucarne (mici ferăstruici). În aceste condiții, închiși cu cheia de dimineața până seara, au îndeplinit traducerea. Fiecărei perechi îi era atribuită o carte, de pildă, *Facerea lumii*, unei perechi; *Ieșirea* copiilor lui Israel, unei alte perechi; *Leviticul*, unei alteia și așa mai departe. Astfel au fost traduse cele 27 de cărți, proverbe și sentințe, 22, dacă numărăm după alfabetul evreilor... Când lucrarea a fost isprăvită, regele s-a așezat pe un tron înalt, 36 de lectori s-au așezat pe pământ având în mâini cele 36 de copii ale fiecărei cărți, un altul având în mână o copie a versiunii ebraice corespunzătoare. Un cititor citea, ceilalți urmăreau: nu s-a aflat nicio diferență și printr-o minune nemaipomenită a lui Dumnezeu s-a văzut că a fost datorită darului Duhului Sfânt că acești oameni au fost întru toate în acord în traducere, acolo unde era adăugat un cuvânt, toți erau unanimi, iar acolo unde trebuia înlăturat un cuvânt, cu toții îl înlăturau în perfect acord; ceea ce înlăturau era inutil, iar ceea ce adăugau era necesar. Pentru a vă face să înțelegeți ceea ce vă spun, adică faptul că au tradus într-un mod impecabil, datorită unei intervenții divine și în acord cu Duhul Sfânt, în mod unanim, fără divergențe între ei, vă voi demonstra în puține cuvinte, pentru ca apoi, fiind bine informați și convinși, să aprobați afirmațiile mele... Să știți deci, într-un cuvânt, că în acordul lor pentru a adăuga, pretutindeni unde acești traducători au adăugat, acest lucru s-a făcut cu mare iscusință în vederea instruirii și învățării popoarelor care într-o zi vor trebui să vină la credința în Dumnezeu și la moștenirea vieții a cărei izvor sunt cuvintele Vechiului și al Noului

Testament... Trebuie să dăm mai multe detalii despre toate aceste subiecte; cunoașterea acestor personaje vă va fi utilă... și vă va dezvălui numele fiecăruia, originea, data, familia lor și cum au ajuns să lucreze la această traducere. Primii care au tradus Sfânta Scriptură din ebraică în grecește erau 72 și au înfăptuit această primă traducere sub Ptolemeu Philadelphus; au fost aleși din cele 12 triburi ale lui Israel, câte șase din fiecare trib, după cum scrie Ariste în lucrarea sa.

IOAN CHRYSOSTOMUL, 347-407, *in Matth. Hom.*, V, 2 (PG 57, 57)

S-ar putea ca LXX să aibă mai mult credit decât oricare altă traducere. Cei care au rămas evrei și după venirea lui Christos și au făcut traduceri, pot fi suspectați că exprimă mai degrabă ura lor și să mascheze claritatea profețiilor (referitoare la Christos). LXX, dimpotrivă, care s-au consacrat acestui lucru 100 de ani, ba chiar și mai mult, înainte de venirea lui Christos și într-un număr atât de impresionant sunt la adăpost de asemenea suspiciuni și, datorită datei la care au realizat traducerea, numărului lor mare și acordului unanim merită fără îndoială să aibă toată încrederea noastră.

IERONIM, 347-419, *Praef. in Pent.* (PL 28, 150-152)

Nu știu care mincinos a construit fără jenă cele 70 de celule din Alexandria unde, în ciuda faptului că erau separați, cei LXX ar fi scris un text identic, pe când Ariste, garda de corp a lui Ptolemeu despre care este vorba, și mult mai târziu Flavius Iosif, nu au pomenit nimic despre așa ceva, ci au scris doar că, întruniți într-un singur palat, traducătorii au convenit, însă nu au profețit. Un lucru este să fii profet și alta e să fii interpret... Nu-i condamn pe cei LXX, nu le fac niciun reproș, însă îi prefer mai întâi de toate pe Apostoli. Prin glasul celor din urmă mi-a fost anunțat Christos și-i văd deja înaintea profeților în lista charismelor spirituale, unde interpreții vin aproape pe ultima treaptă (cfr. I Cor. 12, 28-30).

AUGUSTIN DE HIPONA, 354-430, *De Civitate Dei*, XVIII, 42 și XV, 11-13

Când marele preot i-a trimis aceste texte în ebraică, Ptolemeu, după aceasta, a cerut în plus și traducători. I-au fost trimiși 72, câte șase din fiecare trib, foarte experimentați în amândouă limbile, ebraică și greacă, și a căror traducere este numită prin tradiție LXX. Ni se spune de asemenea că acordul privitor la texte a fost atât de neînchipuit, atât de impecabil și literar vorbind atât de divin încât, chiar dacă au săvârșit această lucrare separat (în acest fel a voit Ptolemeu să verifice fidelitatea lor cu originalul), și textele lor nu erau diferite cu nimic, nici printr-un cuvânt, nici printr-un sinonim, nici chiar prin ordinea cuvintelor; te făcea să crezi că nu a existat decât un singur traducător, așa de bine se asemănau textele între ele, căci în realitate nu a fost decât un singur spirit în toți. Astfel au primit de la Dumnezeu acest privilegiu minunat ca Scripturile să rămână și sub această

formă, nu doar ca niște texte ordinare, ci chiar și în realitatea lor de texte divine, iar într-o zi ele trebuiau să fie de folos păgânilor chemați la credință, după cum vedem acum.

Pentru a revizui toate traducerile latine, trebuie să recurgem la greci. Printre ei, la versiunea de LXX, pentru Vechiul Testament, se bucură de o autoritate neegalată. În Bisericile cele mai cultivate, se spune că cei 72 au tradus sub inspirația Duhului Sfânt astfel încât, chiar dacă ei erau atât de numeroși, nu aveau decât o singură gură. Dacă, după cum mulți autori serioși o spun, chiar dacă ei au tradus fiecare separați în celule, nu s-a găsit nimic în text la niciunul dintre ei care să nu fie exprimat în aceeași termeni și respectând aceeași ordine a cuvintelor la fiecare dintre ei, cine ar îndrăzni să compare, sau mai rău să prefere orice altceva unei asemenea autorități? Dacă dimpotrivă, ei au reușit acest acord unanim punând în comun felul lor de a vedea, chiar și atunci nu ar fi decent să fie vorba despre un particular, indiferent care i-ar fi competențele, să pretindă să corecteze ceea ce a meritat un acord atât de impresionant venit din partea unui număr atât de mare de oameni experimentați și savanți. Astfel, chiar și în cazul în care un element oarecare se află prezentat sub modelul ebraic altfel decât la ei, nu ne rămâne decât să ne înclinăm, cred eu, înaintea dispoziției divine care s-a îndeplinit prin ei: cărțile pe care poporul iudeu le refuza, din cauza unui scrupul religios sau din reavoință, să le comunice și altor popoare, datorită puterii lui Ptolemeu au fost revelate și păgânilor chemați la credință de Domnul Nostru, chiar înaintea Lui. Astfel este posibil ca LXX să fie interpretată în sensul în care Duhul Sfânt, care-i anima și care le-a dăruit un singur glas, credea convenabil pentru păgâni. Totuși, după cum am spus mai sus, trebuie făcută și confruntarea cu ceilalți traducători ce au urmat mai îndeaproape cuvânt cu cuvânt textul ebraic nu este în zadar, în multe cazuri, pentru a explica o frază. Deci, după cum am spus, textele latine ale Vechiului Testament, la nevoie, trebuie să fie corectate ținând cont de autoritatea grecilor, în particular de cei a căror traducere s-a dovedit a fi, în ciuda faptului că erau atât de numeroși, unanimă. (*De Doctrina Christiana*, II, 15, 22).

Canoul Sfințelor Scripturi după Sf. Atanasie cel Mare: *Scrisoarea Pascală* 39.

Deoarece am menționat ereticii ca fiind morți și noi înșine ca fiind cei care posedăm Scripturile inspirate pentru mântuire, și deoarece îmi este teamă că, după cum scria Paul corintenilor, cineva dintre cei simpli să rățăcească pe alții departe de simplitatea și curăția lor prin șiretlicurile oamenilor și vor începe să citească alte cărți numite apocrife¹,

¹ “Apocrif” este un termen de origine greacă, însemnând “ascuns privirilor”, “secret”. Acest termen califică scrierile din primele secole ale creștinismului care nu au fost recunoscute ca făcând parte din canoul Vechiului sau Noului Testament. Există Evangheliile apocrife, Faptele apocrife, Apocalipse apocrife. Apocrifele sunt de o mare importanță pentru studiul formelor literare și contextului producerii canonului biblic. De asemenea ele ne permit să cunoaștem diferite grupuri religioase disidente din iudaism sau creștinism. Dificultatea pe care ATANASIE o vedea aici este aceea că cei care nu au o formare catehetică suficientă, căzând peste o asemenea scriere, pot fi duși în eroare și aderă la orice doctrine disidentă și

înșelătoare prin omonimia lor cu cărțile adevărate, eu vă îndemn să vă abțineți de la lectura lor și vă reamintesc scrierile pe care voi le cunoașteți și care sunt utile și necesare Bisericii! Fiind deci pe punctul de a vi le reaminti, m-am servit, cu multă îndrăzneală, de modelul evanghelistului Luca (Lc 1, 1-4). De aceea spun și eu: Fiindcă mulți au întreprins să scrie pentru ei înșiși scrieri numite apocrife și le-au amestecat cu scrierile inspirate de Dumnezeu în care noi am pus credința noastră, care au fost transmise Părinților de către cei care au fost martori oculari de la începuturi și au devenit slujitori ai Cuvântului, mi s-a părut oportun și mie, fiind îndemnat de frații autentici și fiind instruit încă de la începuturi, să vă informez despre cărțile canonice, transmise și acreditate ca fiind divine, pentru ca fiecare, dacă a fost înșelat, să condamne pe cei care l-au deturnat, iar cel care a rămas fidel, dimpotrivă, să se bucure primind lista cărților biblice menționate canonizate.

Există deci 22 cărți în Vechiul Testament – căci acesta este, după cum au auzit spunându-se de către cei care ni le-au transmis, numărul literelor alfabetului evreilor – în ordine și pe nume fiecare se găsește astfel: prima carte este *Geneza*, apoi *Exodul*, apoi *Leviticul*, iar după aceea *Numerii* și *Deuteronomul*; apoi urmează *Iosue*, fiul lui Nave și *Judecătorii*, iar după aceea *Rut*, și din nou, la rând 4 cărți ale *Regilor*, și dintre acestea, prima și a doua sunt numărate ca formând una singură, a treia și a patra la fel, ca fiind una singură; prima și a doua carte a *Cronicilor*, care sunt numărate de asemenea în una singură; apoi prima și a doua carte a lui *Ezdra*, numărate de asemenea în una singură; după aceea cartea *Psalmlor*; și, imediat apoi, *Proverbele*; apoi *Ecleziastul* și *Cântarea Cântărilor*; în afara acestora mai este cartea lui *Iov* și *Profeții*, 12 numărați ca fiind o singură carte; apoi *Isaia*, *Ieremia* și, cu aceasta, *Baruc*, *Plângerile*, iar după aceasta, *Ezechiel* și *Daniel*; aici se termină Vechiul Testament.

Nu trebuie să omiseți nici cărțile Noului Testament. Acestea sunt: cele patru *Evanghelii*, după Matei, după Marcu, după Luca, după Ioan; apoi, după acestea, *Faptele apostolilor* și *Scrisorile*, numite “catolice”, ale apostolilor, șapte la număr, orânduite astfel: una a lui Iacob, două ale lui Petru, apoi trei ale lui Ioan, și, în afara acestora, una a lui Iuda; în plus de acestea, mai există **14 scrisori ale lui Paul** scrise în ordine astfel: prima este scrisoarea către romani, apoi două corintenilor și, după acestea, galatenilor, iar apoi efesenilor, apoi filipenilor și colosenilor, și după aceea, două tesalonicenilor și cea a evreilor²; și, imediat după, două lui Tomotei, una lui Tit și, ultima, cea adresată lui Filemon; și în sfârșit *Apocalipsa* lui Ioan. Aceste cărți sunt izvorul mântuirii astfel încât oricui îi este sete să se poată dezaltera cu cuvintele care sunt conținute în ele; însă mai ales, în aceste cărți este proclamată doctrina credinței ortodoxe. Nimeni să nu adauge ceva în ele nici să înlăture nimic din ele (Dt 13, 1). Referitor la aceștia, Domnul reprobă

condamnată de magisterul Bisericii. De aceea, ca un bun păstor, purtând grija spirituală a credincioșilor săi, el oferă lista cărților canonice reținute de Biserică ca fiind inspirate de Duhul Sfânt.

² În realitate, niciun specialist biblist occidental nu mai susține paternitatea paulină a Scrisorii către Evrei, doar unii exegeți bizantini mai susțin acest lucru, însă argumentele lor nu sunt deloc convingătoare.

saduceenilor zicând: “Vă rătăciți! Pentru că nu cunoașteți nici Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu” (Mt 22, 29); și îndemna pe iudei: “Scrutați Scripturile și veți vedea că ele mărturisesc despre mine” (Mc 12, 24). Fiindcă vă scriu despre aceste cărți, pentru o mai mare precizie, mai trebuie adăugate și alte cărți în afara acestora, care nu sunt canonizate, ci prescrise de către Părinți pentru a fi citite de către cei care au intrat de curând și vor să fie catehizați referitor la credința orthodoxă³: *Înțelepciunea lui Solomon*, *Înțelepciunea lui Ben-Sirah*, *Ester*, *Iudita*, *Tobia*⁴, cea care poartă numele de *Doctrina apostolilor*⁵ și *Păstorul*.

Totuși, dragii mei, nici în cele canonizate, nici în cele ce sunt bune de citit, în niciun loc nu există mențiunea apocrifelor, ci este vorba de o șmecherie a ereticilor, care le-au scris după placul lor atribuindu-le vechime pentru a ne face să credem că sunt antice, astfel ei nu fac decât să ducă în eroare pe cei simpli. Duritatea inimii celor ce acționează astfel este mare, și nu le este frică de expresia care este scrisă: “Să nu adăugați nimic la cuvintele care vi le prescriu, nici să nu înlăturați nimic din ele” (Dt. 4, 2). Cine a făcut să creadă celor simpli că acele cărți sunt ale lui Enoh nu știu faptul că Scriptura nu există înaintea lui Moise? Cine îndrăznește să spună că Isaia este autorul cărților apocrife, el care anunță cu sinceritate vestea cea bună pe munții înalți (Is. 40, 9) și care spunea: “Eu n-am vorbit în ascuns, într-un colț întunecos al pământului” (Is. 45, 19). În ce fel Moise ar putea fi autorul cărților apocrife, el care a proclamat Deuteronomul având ca martori cerul și pământul? (Dt. 4, 26). Însă o asemenea problemă nu este alta decât o mâncărime de ureche, un trafic al credinței orthodoxe... Despre asemenea probleme, Paul a făcut o predicție scriind discipolului său: “Va veni vremea când oamenii nu vor putea să sufere învățătura sănătoasă; ci îi vor gădila urechile să audă lucruri plăcute, și își vor da învățători după poftele lor. Își vor întoarce urechea de la adevăr, și se vor îndrepta spre istorisiri închipuite” (2 Tm. 4, 3-4). Căci, într-adevăr, sunt istorisiri închipuite apocrifele și este un lucru în zadar de a le da atenție, pentru că sunt voci zadarnice și detestabile: ele sunt cauza discordiilor și acesta este scopul ce prefigurează discuțiile dintre oamenii care nu caută ceea ce este folositor Bisericii, ci doresc să primească onoruri de la cei pe care îi înșală, fiindcă, ascultând noi discursuri, cred că sunt lucruri mărețe. Prin consecință, este convenabil ca noi să respingem asemenea cărți: căci chiar dacă putem găsi învățături utile, totuși este bine să nu punem încrederea în ele. Aceasta este într-adevăr lucrarea

³ În primele secole ale creștinismului, pe lângă scrierile canonice și cele apocrife mai circulau și alte opere cu un bogat conținut spiritual și catehetic destinate catehumenilor începători. ATANASIE recomandă aceste scrieri pentru edificarea spirituală a catehumenilor, însă doar sub îndrumarea cateheților avertizați.

⁴ Aceste cinci cărți numite, redactate direct în grecește, după înmulțirea poporului iudeu în diaspora, poartă numele de cărți deuterocanonice, adică făcând parte dintr-un canon secund. Sub această denumire ele se găsesc și astăzi în traduceri moderne care au un scop ecumenic.

⁵ În afara cărților deuterocanonice, ATANASIE menționează încă două vechi lucrări, *Doctrina apostolilor* și *Păstorul* lui HERMES, care la sfârșitul secolului I începutul secolului II erau considerate ca fiind canonice, deci inspirate de Duhul Sfânt și vrednice de a fi citite în adunările liturgice datorită conținutului lor catehetic, teologic și liturgic, cf. *Les Pères apostoliques. Texte intégral*, introducere în franceza de BERTRAND Dominique, Paris, Cerf, 2001, p. 41-64 și 325-480.

răutății celor care le-au inventat, amestecând una sau două cuvinte utile, pentru ca, printr-o asemenea înșelătorie, să reușească să camufleze învățături captivante pe care ei înșiși le-au născocit. Deci, din acest motiv, pe bună dreptate trebuie să le refuzăm și nici nu vi le menționez, nici nu vorbesc celor care doresc să se instruiască, chiar dacă în ele se pot găsi și cuvinte edificatoare, după cum am spus. Căci ce condamnă Scripturile spirituale? Ca noi să căutăm vocile zadarnice ale oamenilor străini. Este convenabil să citez expresia scrisă despre ei: “Nu este niciun leac alinător în Galaad? Nu este nici un doctor acolo?” (Ier. 8, 22); și încă: “Și acum, ce cauți să te duci în Egipt, să bei apa din Gibon care e turbure?”; și încă: “Ce cauți să te duci în Asiria, să bei apa râurilor?” (Ier. 2, 18). Căci dacă investigăm asupra credinței, noi avem posibilitatea de a o cunoaște datorită Scripturilor, adică noi credem în Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt; dacă investigăm asupra umanității Fiului, Ioan proclama: “Și Cuvântul s-a făcut trup, și a locuit printre noi” (In. 1, 14); dacă investigăm despre înviere, Domnul blestema saduceii zicând: “Cât privește învierea morților, oare n-ați citit ce vi s-a spus de Dumnezeu, când zice: *Eu sunt Dumnezeul lui Abraham, Dumnezeul lui Isaac, și Dumnezeul lui Iacob?* Dumnezeu nu este un Dumnezeu al celor morți ci al celor vii” (Mt 22, 31-32). Și despre judecată ce adevăr stă scris: “Toți trebuie să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată al lui Cristos, pentru ca fiecare să-și primească răsplata după binele sau răul, pe care-l va fi făcut când trăia în trup” (2 Co 5, 10). Din aceste mărturii este clar că manihei⁶ sunt necredincioși atunci când îi auzim spunând despre Dumnezeu: “El a creat cerul într-un mod obișnuit”; și din nou: “Cine a creat toate aceste lucruri?”; și din nou: “Noi știm că lumea a fost formată prin intermediul cuvântului lui Dumnezeu, adică ceea ce vedem a venit la existență din ceea ce nu există”. Acesta este felul în care [...] s-a ridicat Marcion⁷ care nu a înțeles că legea e sfântă și preceptul e sfânt, drept și bun, în așa fel încât Mântuitorul afirma: “Dacă ați crede în Moise, ați crede și în mine, pentru că el a scris despre mine” (In. 5, 46); și din nou: “Cercetați Scripturile, căci tocmai ele mărturisesc despre mine” (In. 5, 39). În definitiv, sfintele Scripturi sunt acelea care arată că cei care vin din Frigia sunt eretici deoarece Duhul Sfânt alege discipolii săi și ei [...] (Fap. 2, 2-4). Arienii și paraziții lor,

⁶ Manicheismul este o religie astăzi dispărută care poartă numele fondatorului ei MANI, care a trăit în secolul III după CHRISTOS. Credința maniheilor este bazată pe un sincretism inspirat din diferite tradiții mitice orientale, pretinzând că ar avea și elemente din creștinism. Încă de la începuturi creștinii însă au combătut această doctrină și fondatorul ei. Este suficient să deschidem orice lucrare a sfântului AUGUSTIN și găsim argumente dintre cele mai polemice la adresa maniheilor. Împotriva doctrinei lor, episcopul de Hipona prezintă doctrina creștină într-un Dumnezeu Tată, Fiul și Duh Sfânt. Prin deviație, astăzi este calificată de maniheană gândirea fără nuanțe care definește binele și răul de o manieră simplistă.

⁷ MARCION, din Pont sau Sinope, este un eretic de la sfârșitul secolului I și din prima jumătate a secolului II, între anii 85-160. Din cauza doctrinei lui a fost condamnat de Biserica sub pontificatul papei Pius I și alungat din Biserica de Roma. Atunci el a fondat o Biserică paralelă disidentă. Doctrina sa se baza pe o lectură foarte parțială a Scripturii. Focalizându-se pe *Scrisoarea lui Paul către romani*, el opune Legea cea veche și Evanghelia, judecata și iubirea. El credea că ISUS CHRISTOS a abrogat Legea veche înlocuind-o prin legea Evangheliei, deci Tatăl lui ISUS ar fi diferit de Dumnezeul Vechiului Testament. MARCION refuză deci în totalitate scrierile Vechiului Testament ca fiind inspirate, iar din Noul Testament făcea o selecție din care reținea doar Evanghelia după Luca și zece scrisori ale Sf. Paul. Biserica a fost nevoită să intervină și să fixeze canonul Scripturilor stabilind lista cărților inspirate enumerate de ATANASIE.

melețienii, au fost acoperiți de rușine, deoarece Ioan a înțeles prin anticipație necredința lor, adică el a confundat sloganul lor, “există un timp în care Fiul nu era”, opunându-le expresia: “La început era Cuvântul, și Cuvântul era cu Dumnezeu, și Cuvântul era Dumnezeu” (In. 1, 1). Iar când Paul susține că “Lucruri, pe care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit, și la inima omului nu s-au suit, acestea le-a pregătit Domnul pentru cei care cred în el”, ei afirmă că Apostolul ar fi luat această afirmație din apocrife. Am intenția să le replic spunând că această lucrare este tipică celor contențioși, deoarece Paul nu a compus expresiile sale cu propriile cuvinte, ci din expresiile scrise deja în Scripturi el a recoltat semnificația și a așternut-o în scris. Se putea cunoaște aceasta datorită cuvintelor profeților. Căci evenimentele descrise în Isaia: “În ziua aceea, surzii vor auzi cuvintele cărții, și ochii orbilor, izbăviți de negură și întuneric, vor vedea. Cei nenorociți se vor bucura tot mai mult în Domnul” (Is. 29, 18-19), corespund exact lucrurilor pe care ochiul nu le-a văzut, pe care urechile nu le-a auzit, și care la inima omului nu s-au suit (1 Co 2, 9). Când un orb sau un surd mai speră să audă sau să-l vadă pe Dumnezeu care vine printre oameni? Sau cine printre cei care erau lipsiți de speranță ar fi putut să mai creadă cu certitudine în Cuvântul care s-a făcut trup? Sau că lucrurile care erau în inima lui Dumnezeu ar putea găsi loc în inima oamenilor? Sau când cineva, cunoscând gândurile inimii sale, le-ar fi putut arăta? [...] Chiar dacă el spune, “după cum stă scris” și nu indică unde expresia se găsește sau cine ar fi rostit-o, totuși, noi care citim Scripturile, știm unde stă scris pasajul. Expresia: “acele lucruri pe care ochiul nu le-a văzut”, noi n-am întâlnit-o în Scripturi sub această formă. Ei bine, dacă ea se găsește explicit în scrierile apocrife, după cum spun ereticii, cei care au imaginat aceasta, au furat cuvintele lui Paul și le atribuie timpuri distanțate din trecut.

Deoarece este clar că mărturia apocrifelor este superfluă, fiindcă nu este relevanța – căci Scriptura este absolut perfectă – cine instruește să folosească expresiile Scripturii, și celor care au vârsta pentru a învăța, să li se explice⁸. Celor care încep să fie instruiți ca și catehumeni, pe de-o parte nu este bine să li se expună cuvintele revelate în Scriptură, care fiind misterioase, au un sens ascuns, și pe de altă parte nu trebuie trecută sub tăcere doctrina de care ei au nevoie și datorită căreia ei învață cum să urască păcatul și să se îndepărteze de idolatria care este o oroadă pentru doctrină⁹ [...]

[...] este scris: “Vai de cel ce dă aproapei său să bea” (Hab. 2, 15) pierzania prin ceea ce el gândește [...] în Scripturi. Este suficient menționarea acestor lucruri pentru ca voi să le gravați în memorie, pentru că, luând sfinții ca exemple și interpretând bine cuvintele

⁸ Bineînțeles referința lui ATANASIE este explicită aici. El menționează catehumenii care se află în ultima parte a pregătirii lor pentru primirea botezului. În această perioadă, cateheții au datoria de a-i familiariza cu mesajul sfințelor Scripturi pentru a înțelege revelația unui Dumnezeu care din iubire devine om în ISUS.

⁹ Ca bun păstor și catehet, Patriarhul Alexandriei crede că nu este de cuviință să se predea dintr-o dată misterele credinței creștine conținute în sfintele Scripturi deoarece riscul va fi acela de a neglija misterul. Mai întâi de toate, catehumenii au nevoie de o învățătură morală care să le permită să se îndepărteze de păcat și de idolatrie, iar apoi pot descoperi bogățiile credinței și misterele creștine conținute în Scripturi.

sfintelor Scripturi, să puteți auzi într-o zi: “Bine, slujitor bun și credincios; ai fost credincios în puține lucruri, îți voi da autoritate peste multe lucruri” (Mt. 25, 21). Căci v-am scris aceste lucruri nu ca și cum vi le-aș fi învățat, deoarece nu am ajuns încă la acest nivel. Însă fiindcă am auzit că ereticii, mai ales melețienii dezagreabili, se laudă cu scrierile numite apocrife, de aceea tot ceea ce am auzit de la tatăl meu¹⁰ vi le-am făcut cunoscute, deoarece sunt alături de voi, iar voi sunteți alături de mine în unica locuință, “Biserica Dumnezeului celui viu, stâlpul și temelie adevărului” (1 Tm. 3, 15). Intrând în același loc, noi putem să ne purificăm de orice întinare, de îndoială, de certuri și de mândria copilașilor. Să ne fie suficientă doar Scriptura inspirată de Dumnezeu pentru ca să ne putem instrui; cărțile sale le-am menționat în cele expuse mai sus, câte sunt și care sunt la număr. În acest fel vom sărbători acum Paștele așa cum se cuvine, “nu cu aluatul vechi, nici cu aluatul răutății și vicleniei, ci cu azimile curăției și adevărului” (1 Co 5, 8).

¹⁰ Probabil episcopul face referință la tatăl său spiritual și predecesor pe scaunul Alexandriei, ALEXANDRU.